

การยกระดับครูและนักจัดการเรียนรู้ ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งในและนอกระบบ

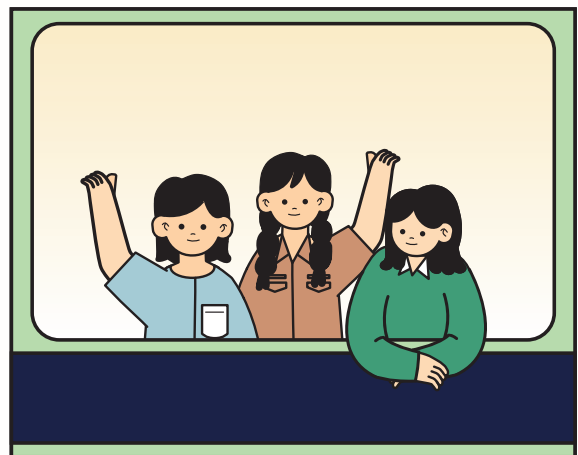

การยกระดับครู และ นักจัดการเรียนรู้ – ผู้สร้างการ เปลี่ยนแปลง สำหรับเด็ก และเยาวชนทั้ง การศึกษาในและ นอกระบบ

เด็กและเยาวชนที่สามารถเป็นประชากรที่มีคุณภาพได้ จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนและดูแลช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใกล้ชิด ผู้ปกครอง และผู้มีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนมืออาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในสภาพการทั่วไปเด็กและเยาวชนจะได้รับการศึกษาและเรียนรู้จากครูในสถานศึกษาที่สังกัดองค์กรรัฐและเอกชน ซึ่งจะมีจำนวนกว่า 6 ล้านคนในแต่ละปี หรือแม้กระทั่งเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้ศึกษาในระบบของสถานศึกษา ซึ่งในสถานการณ์ที่ผ่านมา มีความพยายามของทุกภาคส่วนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการพยายามดูแลเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นของเด็กแต่ละคน มีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทั้งกลุ่มการเรียนอย่างเป็นทางการ รวมถึงองค์การพัฒนาเอกชน อาทิ กลุ่มบ้านเรียน ศูนย์การเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ ทำให้ครูไม่ได้ถูกนิยามหรือให้ความหมายว่าเป็นผู้นำที่จำกัดอยู่เพียงในโรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น

ในปัจจุบันได้มีการเรียกขานผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาดำเนินการที่หลากหลายนับตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือยุคสมัย ด้วยเหตุความท้าทายใหม่ ความก้าวหน้าและการพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์การศึกษา กับบทบาทครูที่เปลี่ยนไป จากแต่ก่อนบริบทที่แตกต่างกันออกไปตามแต่จะเรียกใช้ เช่น นักจัดการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ นักออกแบบการเรียนรู้

ครูและอาจารย์ คือผู้ที่สั่งสอนศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ครูเป็นผู้ที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้สั้นลง โดยทั่วไปมักเรียกผู้สอนในโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยมว่า ครู ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถมศึกษา มักเรียกว่า ครูใหญ่ ผู้ที่สอนและฝึกให้มีความรู้ทางด้านศิลปะก็เรียกว่า ครู เช่น ครูนาฏศิลป์ ครูโยน ครูดนตรี ครูช่าง ผู้ให้ความรู้และฝึกด้านการทหารก็เรียกว่าครู เช่น ครูฝึก ในกองทัพเรือ ทหารผู้มีอาวุโสน้อยกว่าก็จะเรียกทหารผู้มีอาวุโสมากกว่าว่า ครู เพราะถือนายทหารผู้ใหญ่ นั้นสามารถให้ความรู้ในด้านใดด้านหนึ่งได้ คำว่า ครู ใช้เป็นคำนำหน้าชื่อและเป็นสรรพนามเรียกผู้ที่เป็นครูนั้นด้วย (ราชบัณฑิตยสภา, 2553)

นักจัดการเรียนรู้ เป็นคำเรียกครูที่เปลี่ยนบทบาทจาก ‘ผู้ให้ความรู้’ ในวิธีการสอนแบบเดิม มาเป็น Change Agent หรือเป็น ‘ผู้นำการเปลี่ยนแปลง’ ที่มีหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อม สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างบทเรียนด้วยวิธีการ ‘อำนวยการ’ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ด้วยตัวเอง ด้วยทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง เพื่อใช้ชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างรู้เท่าทัน เพื่อพาผู้เรียนไปสู่ ‘การศึกษาตอบโจทย์ชีวิต’ (กสศ., 2566)

นักออกแบบการเรียนรู้ (learning designer)

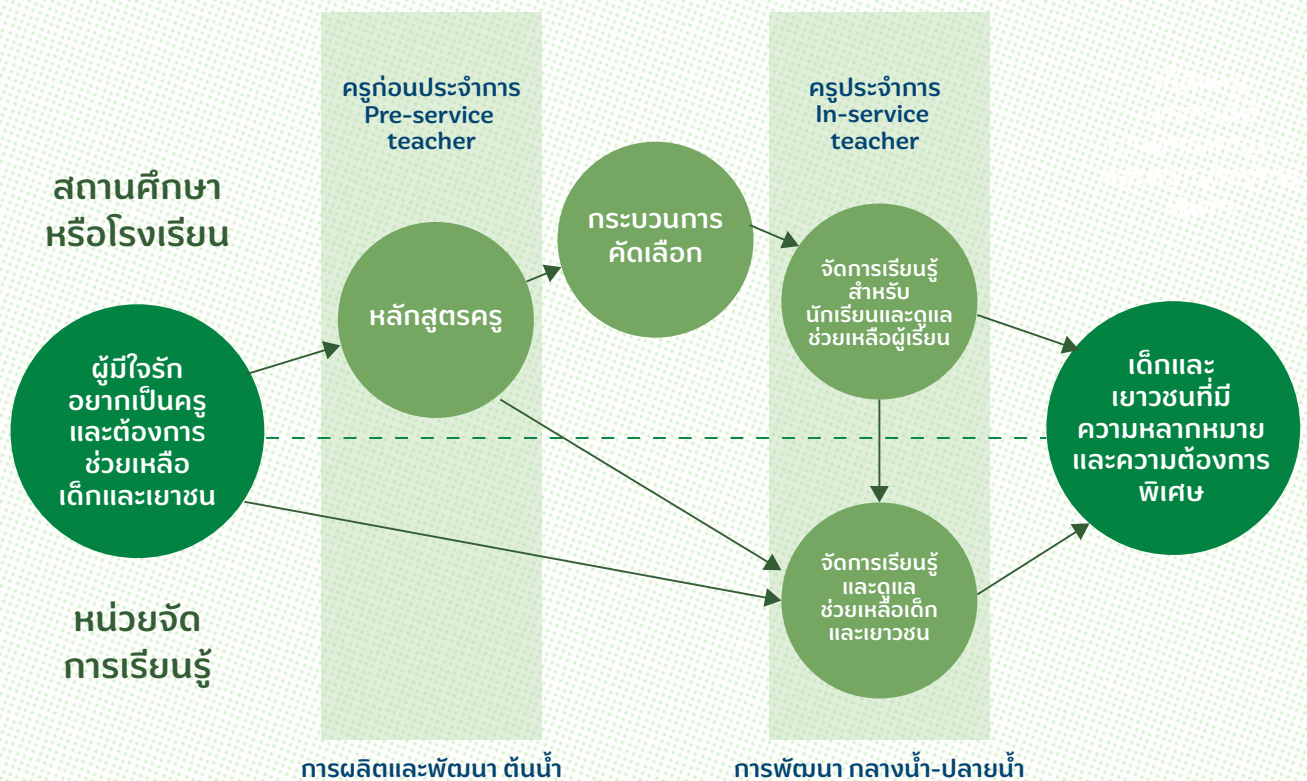
คือผู้ออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้การเรียนรู้ถูกเติมเต็มในหลายๆพื้นที่ที่ไม่ใช่แค่ในโรงเรียน ถ้าพูดถึงการเรียนรู้คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าการเรียนรู้ต้องอยู่ภายในโรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น แต่สำหรับโลกปัจจุบันที่หมุนไปอย่างรวดเร็ว แค่โรงเรียนอาจไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว การมีสมรรถนะที่ตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ นี่จึงเป็นเรื่องสำคัญและการเรียนรู้ที่ดีที่จะทำให้เกิดสมรรถนะนั้นได้ ต้องมีการ “ออกแบบ” (สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ., 2565)

01 เส้นทางชีวิตครูและนักออกแบบการเรียนรู้ สู่เส้นทางชีวิตผู้เรียน

ระยะเวลาที่สั้นที่สุดที่ครูหรือนักออกแบบการเรียนรู้คนหนึ่งจะสามารถเข้าสู่การเป็นครูในโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้คือ 4 ปี ครูในประเทศไทยได้รับการเตรียมความพร้อมจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานทางวิชาชีพและกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคทั่วประเทศมากกว่า 90 แห่ง และหลักสูตรที่มีจัดการเรียนการสอนนั้นได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่กำกับดูแล อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ และคุรุสภา นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเป็นประจำตามระยะเวลาที่กำหนด

แม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยจะสามารถฝึกฝนให้ครูหรือนักออกแบบการเรียนรู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะเพื่อเป็นนักจัดการเรียนรู้ได้ แต่ก็ยังมีเรื่องราวความท้าทายอีกมากที่ครูหรือนักออกแบบการเรียนรู้คนหนึ่งจะต้องพยายามเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีความท้าทายในหลายด้าน ด้วย บริบททางสังคม ภูมิศาสตร์ เทคโนโลยี หรือแม้แต่การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา ทุกอย่างล้วนเป็นผลกระทบต่อผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

02

ประเทศไทยต้องมีครูและนักจัดการเรียนรู้ เพื่อเด็กทั้งในสถานศึกษาและหน่วยจัดการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปี 2567 ของ กสศ. พบว่า สถานการณ์ของประเทศไทยเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัย การเรียนรู้ในระดับปฐมวัยถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเทียบเท่าระดับชั้นอนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 (อายุ 3-18 ปี) จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 12,200,105 คน เมื่อถูก นำไปวิเคราะห์กับข้อมูลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการรวบรวมจากหน่วยงานผู้จัดการศึกษาทุกสังกัด รวม 21 สังกัด ทั่วประเทศไทยจำนวน 11,174,591 คน

เด็กและเยาวชนกลุ่มใหญ่นั้นเป็นนักเรียนในสังกัดสพฐ. (ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น) จำนวน 6,550,058 คน ในภาพรวมของประเทศได้รับการดูแลจากบุคลากรในสถานศึกษาเป็นอัตราส่วนเฉพาะตำแหน่งครู 1 คน ต่อนักเรียน 18 คน ซึ่งยังถือว่าเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมเพื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของหลายๆ ประเทศ

บุคลากรในสถานศึกษา	2564	2565	2566
ผู้บริหารการศึกษา	31,801	29,702	28,820
ครู	348,761	341,820	357,209
พนักงานราชการ / ลูกจ้าง/ อื่นๆ	115,684	111,782	98,125
รวม	496,201	483,304	484,154

ที่มา: สถิติจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำปี 2564 - 2566, สพฐ. 2566)

จากสถิติ พบว่ามีเด็กและเยาวชนในช่วงอายุ 3-18 ปี ที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,025,514 คน¹ หรือร้อยละ 8.41 ของเด็กและเยาวชนอายุ 3-18 ปีทั้งหมด (12,200,105 คน)

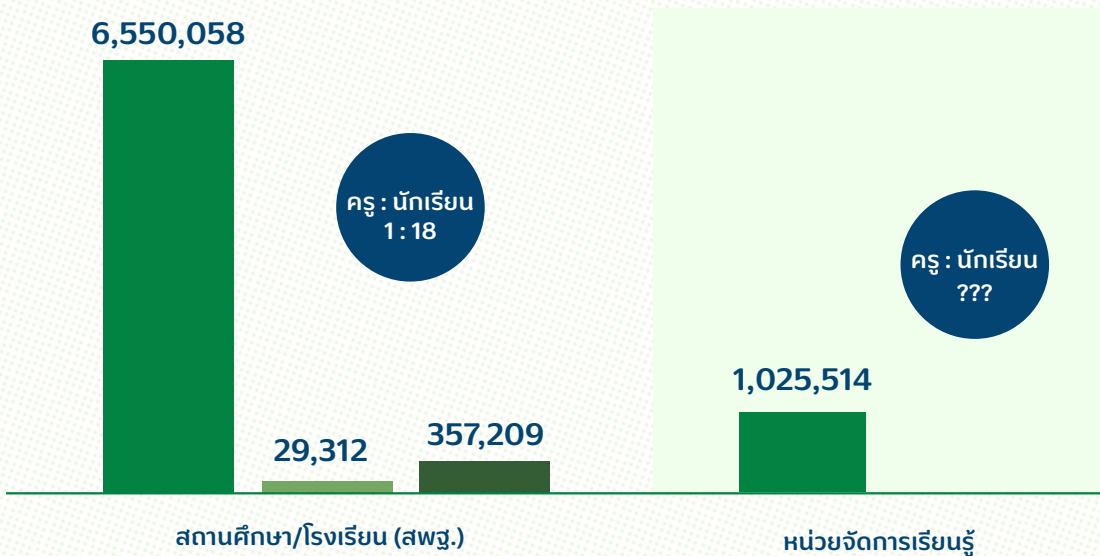
เด็กจำนวนกว่า 1.02 ล้านคนนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนที่อยู่ในครัวเรือนที่มีการอพยพแรงงาน เช่น แคมป์ก่อสร้างและ ไร่สวนเกษตรกรรม หรือเกิดจากการตกสำรวจของรัฐเนื่องจากอาศัยในพื้นที่ห่างไกล แต่อยู่ในพรมแดนของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนพิการที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนรับสวัสดิการจากภาครัฐอีกด้วย

¹ อยู่ระหว่างการเชื่อมโยงฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ โรงเรียนนานาชาติ ศูนย์การเรียน รวมถึง เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษา

คำถาม “นักจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กที่ไม่มีรายชื่อ
ในสถานศึกษาเหล่านี้ ควรมีเท่าไร และจะสร้าง
และพัฒนาได้อย่างไร”

■ ผู้เรียน ■ โรงเรียน ■ ครู/นักออกแบบการเรียนรู้

03 สถานการณ์ครูนอกระบบการศึกษา หรือนักจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

ปัจจุบันมีหลายองค์กรที่เข้าไปดูแลและพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาหรือเด็กที่ไม่มีรายชื่อในสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ในเรื่องนี้ กสศ. ได้พัฒนางานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลของครูนอกระบบการศึกษาภายใต้ “โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา”² ประกอบด้วยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จาก

องค์กรเครือข่าย ทั้งสิ้น 67 องค์กร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้พบตัวตนของครูนอกระบบการศึกษา จำนวน 3,161 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) **ครูประจำการ** เช่น ครูในโรงเรียน หรือสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ครู กศน. ของศูนย์การศึกษาคนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

² งานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลของเด็กนอกระบบการศึกษาภายใต้ “โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา” ประกอบด้วยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากองค์กรเครือข่าย ทั้งสิ้น 67 องค์กร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

เขต/อำเภอ (ปัจจุบัน กศน. เปลี่ยนเป็น สกร.) อาจารย์มหาวิทยาลัย ครูหรือเจ้าหน้าที่ในสถาน พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึก และอบรมเด็กและเยาวชน ครูสอนเด็กด้อยโอกาส ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

- 2) **ครูนักพัฒนา** เช่น ครูหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กร พัฒนาเอกชน ที่มีเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร แคนนำเยาวชน ครูศูนย์การเรียนรู้ของสถาบัน สังคม
- 3) **ครูจิตอาสา** เช่น พระ ผู้นำศาสนา ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มพ่อแม่บ้านเรียนหรือ

Home school กลุ่มผู้เรียนสาธรรณศึกษา พยาบาลและนักกายภาพบำบัดในโรงพยาบาล บัณฑิตจบใหม่ อาสาสมัครการศึกษาและ นิสิตนักศึกษา

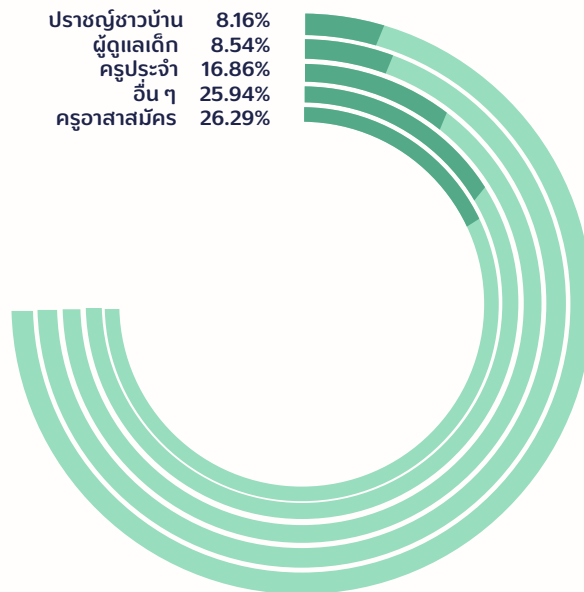
ผลการวิเคราะห์จำนวนครูนอกระบบการศึกษาจำแนก ตามตำแหน่งงานในปัจจุบันพบว่า เป็นครูอาสาสมัคร มากที่สุดถึง 1 ใน 4 (ร้อยละ 26.29) รองลงมาคือ ครูประจำ (ร้อยละ 25.94) ผู้ดูแลเด็ก (16.86) และ ประชาชนชาวบ้าน/ผู้นำชุมชน (ร้อยละ 8.54) ทั้งนี้มีครู ที่ระบุตำแหน่งอื่น ๆ (ร้อยละ 8.16) และไม่ระบุข้อมูล คิดเป็น ร้อยละ 14.20

ผลการวิเคราะห์จำนวนครูนอกระบบการศึกษาจำแนกตามตำแหน่งงานในปัจจุบันพบว่า เป็นครูอาสาสมัคร มากที่สุดถึง 1 ใน 4 (ร้อยละ 26.29) รองลงมาคือ ครูประจำ (ร้อยละ 25.94) ผู้ดูแลเด็ก (16.86) และประชาชนชาวบ้าน/ ผู้นำชุมชน (ร้อยละ 8.54) ทั้งนี้มีครูที่ระบุตำแหน่งอื่น ๆ (ร้อยละ 8.16) และไม่ระบุข้อมูลคิดเป็น ร้อยละ 14.20

จำนวนครูนอกระบบการศึกษาจำแนก ตามตำแหน่งงานในปัจจุบัน

ตำแหน่งปัจจุบัน	f	ร้อยละ
ครูอาสาสมัคร	831	26.29
ครูประจำ	820	25.94
ผู้ดูแลเด็ก	533	16.86
ประชาชนชาวบ้าน/ผู้นำชุมชน	270	8.54
อื่น ๆ	258	8.16
ไม่ระบุ	449	14.20
รวม	3,161	100.00

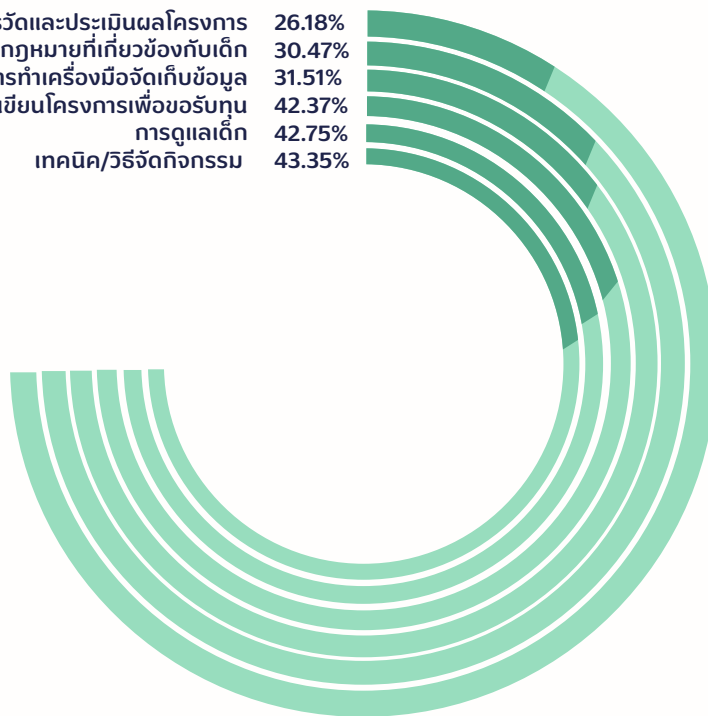
ประชาชนชาวบ้าน 8.16%
ผู้ดูแลเด็ก 8.54%
ครูประจำ 16.86%
อื่น ๆ 25.94%
ครูอาสาสมัคร 26.29%

เมื่อวิเคราะห์ตำแหน่งงานในปัจจุบันอื่น ๆ ของครูนอกระบบการศึกษาจากการตอบคำถามปลายเปิด พบว่าตำแหน่งงานที่พบบ่อยครั้ง ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาส อาสาสมัคร นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครฯ ประจำหมู่บ้าน นักศึกษา นักวิชาการศึกษา นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ความต้องการการสนับสนุน การทำงานของครูนอกระบบการศึกษา จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านองค์ความรู้ 2) ด้านทักษะ/ กระบวนการ 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) ด้านทรัพยากร

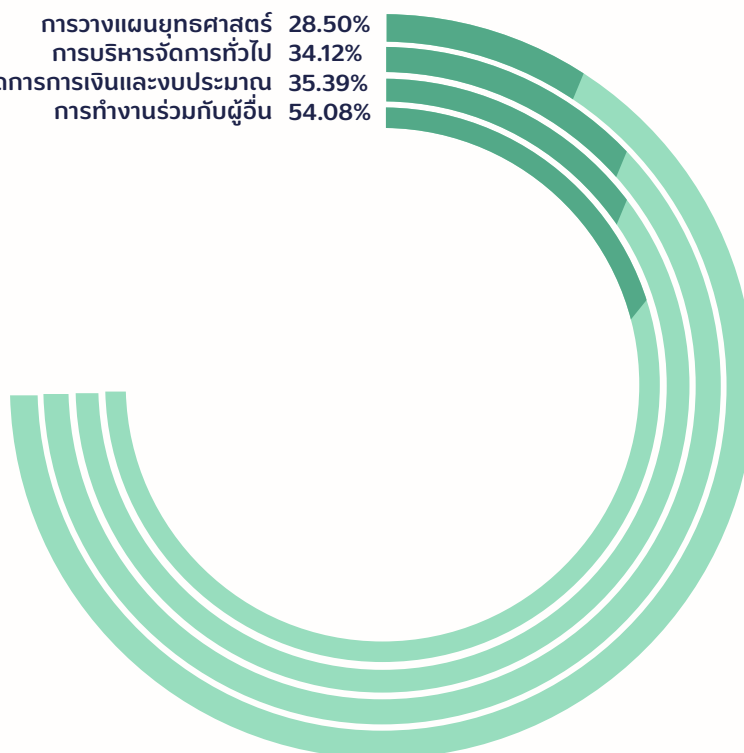
ความต้องการการสนับสนุนการทำงาน ของครูนอกระบบการศึกษา: ด้านองค์ความรู้

การวัดและประเมินผลโครงการ	26.18%
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก	30.47%
การทำเครื่องมือจัดเก็บข้อมูล	31.51%
การเขียนโครงการเพื่อขอรับทุน	42.37%
การดูแลเด็ก	42.75%
เทคนิค/วิธีจัดกิจกรรม	43.35%

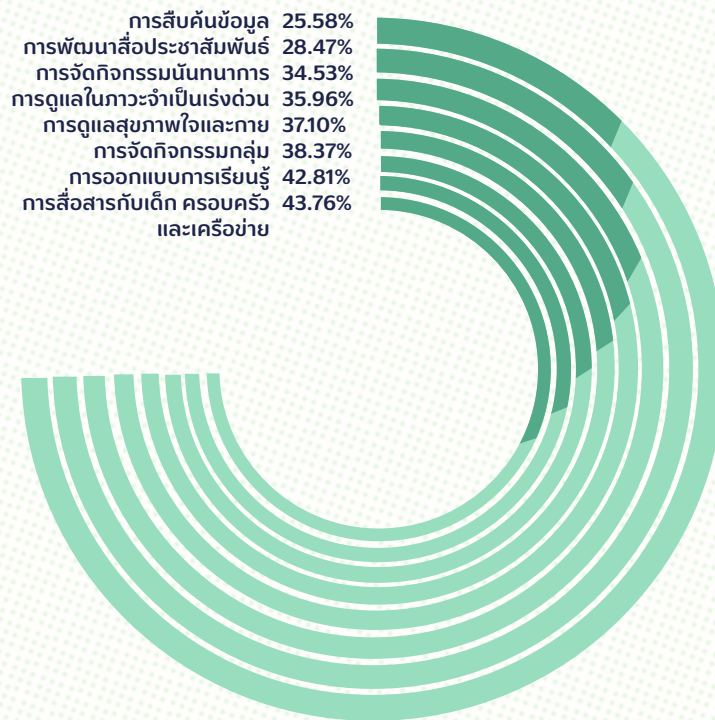

ความต้องการการสนับสนุนการทำงาน ของครูนอกระบบการศึกษา: ด้านทักษะ/กระบวนการ

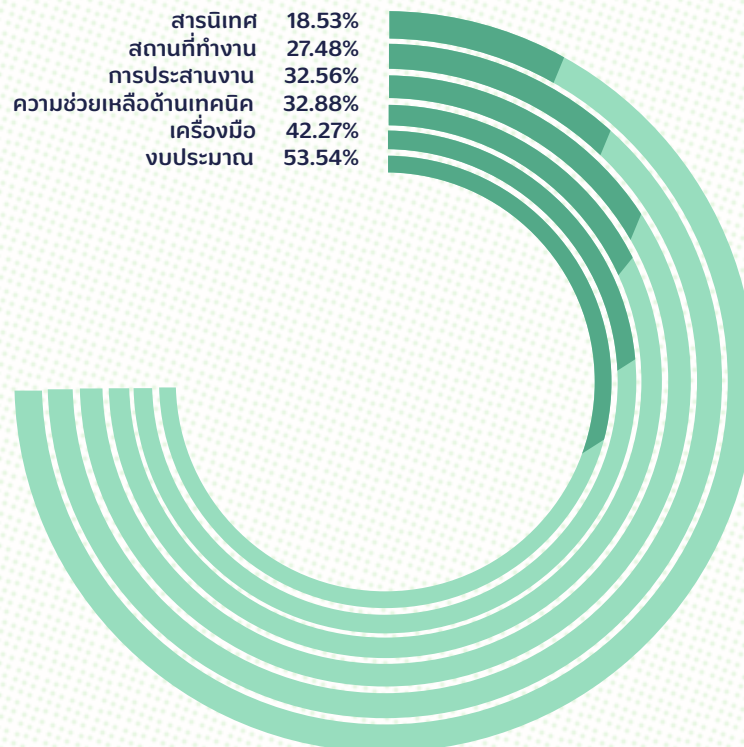
การวางแผนยุทธศาสตร์	28.50%
การบริหารจัดการทั่วไป	34.12%
การจัดการการเงินและงบประมาณ	35.39%
การทำงานร่วมกับผู้อื่น	54.08%

ความต้องการการสนับสนุนการทำงาน ของครูนอกระบบการศึกษา: ด้านการบริหารจัดการ

ความต้องการการสนับสนุนการทำงาน ของครูนอกระบบการศึกษา: ด้านทรัพยากร

04 ครูและนักจัดการเรียนรู้ ในสถานการณ์ท้าทายของประเทศไทย

นอกเหนือจากความต้องการและความจำเป็นที่หลากหลายของเด็กและเยาวชนแล้วยังมีความท้าทายที่ยากลำบากของครูที่จะต้องเผชิญ โดยเฉพาะด้านภูมิศาสตร์ โรงเรียนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล เดินทางยากลำบาก พื้นที่สูง ภูเขาแก่ง รวมถึงบริเวณจุดเสี่ยงและพื้นที่ชายแดน หรือที่เรียกว่า โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล (Standalane) ซึ่งบางแห่งมีความจำเป็นต้องอยู่ไว้เพื่อเป็นโอกาสทางการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ (Protected Schools) จึงอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สามารถยุบหรือควบรวมได้³

สถานการณ์โรงเรียน (สพฐ.) ที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ ของนักเรียน	โรงเรียนทั้งหมด	โรงเรียนขนาดเล็ก ในพื้นที่ห่างไกล (Protected School)
โรงเรียน	29,466 แห่ง	1,155 แห่ง
จำนวน นร./รร. (เฉลี่ย)	224 คน	78 คน
จำนวน นร. (รวม)	6,607,564 คน	90,348 คน
% นร. ยากจนพิเศษ	15.0%	31.2%
ครูที่บรรจุ	467,115 คน	9,484 คน
อัตราครู:นักเรียน	1 : 14 คน	1 : 9.5 คน
อัตราครู/ห้องเรียน	1.38 คน/ห้อง	0.95 คน/ห้อง

ที่มา: World Bank, 2020

³ ลักษณะ: ที่ตั้งห่างจากโรงเรียนอื่นในรัศมีราว 6 กม. ส่วนใหญ่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน (World Bank, 2020) สถานการณ์ปัจจุบันยังขาดครูด้วยสาเหตุจากการโยกย้ายออกบ่อยๆ ไม่มีครูมาบรรจุ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นไม่สอดคล้องกับโจทย์ความเหลื่อมล้ำในพื้นที่

05 ตัวอย่างการลงมือ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่ท้าทาย

5.1 โครงการทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

เป็นโครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชนบ้านเกิด โดยความร่วมมือของ 6 หน่วยงาน ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูสภา และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

เป้าหมายของโครงการ

สร้างโอกาสให้กับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่มีใจรักในวิชาชีพครู และมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้เรียนจบจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีอย่างมีคุณภาพ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะพื้นฐานของวิชาชีพครู มีสมรรถนะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีสมรรถนะของการเป็นนักพัฒนาชุมชน และกลับไปเป็นครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

สร้างครูรุ่นใหม่ ด้วยนวัตกรรมการผลิตและพัฒนาครู โดยการพิจารณาหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเป็นการผลิตและพัฒนาครูแนวใหม่ของสถาบันที่มีความพร้อมซึ่งจะพัฒนาให้เป็นสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครูของประเทศต่อไป

การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นเป้าหมายของโครงการหรืออาจเรียกว่า “โรงเรียนปลายทาง” ที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งมีราว 1,200 - 1,500 แห่ง มีครูเพียงพอ เหมาะสมกับความต้องการและสามารถพิจารณาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

แนวคิดการดำเนินงาน "ครูรัก(ษ์)ถิ่น"

เข้าถึงการเรียนรู้ (Learning Access)

สร้างโอกาสให้นักเรียนยากจน
ด้วยโอกาสที่มีศักยภาพ
และใจรักอยากเป็นครูเข้าถึง
ระดับอุดมศึกษา 1,500 คน

รุ่นที่ 1 จำนวน 327 คน
รุ่นที่ 2 จำนวน 296 คน
รุ่นที่ 3 จำนวน 235 คน
รุ่นที่ 4 จำนวน 313 คน
รุ่นที่ 5 จำนวน 329 คน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

01
สร้างโอกาส
ทางการศึกษาสำหรับ
นักเรียนด้วยโอกาส
ในพื้นที่ห่างไกล

เปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Change)

ผู้รับทุน **1,500 คน**

- ระหว่างเรียนมีผลการเรียนเรียนตามเกณฑ์ >2.50
- อัตราการหลุดออกจากระบบมีเพียงร้อยละ 0.34
- ผู้รับทุนรุ่นที่ 1 ราวร้อยละ 100 **สอบผ่านเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (Basic Teaching License)**

02

นวัตกรรมการผลิต
และพัฒนาครู
คุณภาพสูง
ที่สอดคล้อง
กับความต้องการ

สถาบันผลิตและพัฒนาครูร่วมดำเนินการ
และสามารถยกระดับเป็นสถาบันต้นแบบ
ในการผลิตและพัฒนาครูได้ 18 แห่ง

- มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายครูในพื้นที่ อาทิ เครือข่ายครู PMCA
- นำแนวคิดอาสาสมัครทางการศึกษา มาสนับสนุนการทำงานร่วมกับโรงเรียน

03

พัฒนาโรงเรียน
ในพื้นที่ห่างไกล

โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล **694 แห่ง**

- พัฒนาคุณภาพตามแนวคิดโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Q-Info - Networking - Innovation - ระบบดูแลช่วยเหลือน.ส.)
- เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการผลิตและพัฒนาครูตั้งแต่เริ่มต้น และเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์สอน

ระยะเวลาดำเนินงาน/ปฏิบัติการ ระหว่างปี 2563 - 2577

ภาพประกอบ: กรอบแนวคิดการดำเนินงานโครงการ “ครูรัก(ษ์)ถิ่น” โดยมีเป้าประสงค์ตามแผนการดำเนินงาน กสศ. ปี 2565 – 2567

จากภาพ แสดงให้เห็นว่า “ครูรัก(ษ์)ถิ่น” มีเป้าประสงค์ตามแผนการดำเนินงาน กสศ. ปี 2565 – 2567 ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดผลิตและพัฒนาครูเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่ประกอบไปด้วย 3 ส่วนที่ทำไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ 1) การสร้างโอกาส 2) การพัฒนาสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู และ 3) การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล

ห้องเรียนแรกในชีวิต

กสศ

ครูรัก(ษ์)ถิ่น | Welcome Teacher

ครู = อยู่กับนักเรียน
ตลอดไป

ชีวิตบทใหม่ของ **ม.ศ** และ **ม.อ**
การบรรจุเป็นครูรัก(ษ์)ถิ่นในโรงเรียนบนเกาะ

กสศ

ครูรัก(ษ์)ถิ่น | Welcome Teacher

ทัช

วรรณกร
บวรวิชรเดชา

พ่อมอมแม่พม่า
แต่เติบโตมาเป็นครูรัก(ษ์)ถิ่น
ได้อย่างงดงาม

คุณครูรัก(ษ์)ถิ่นที่ทำให้
 'ขวัญ'
 ขวัญมีพี่คุณครู
 ได้เป็นครู และ
 อยู่กับย่าตลอดไป

"ครูคนไหน
 ก็อยากอยู่ใกล้บ้าน"

สองสัปดาห์แรกร้องไห้ทุกวัน แต่หลังจากนั้น
 "เราสนุกๆไปกับมันดีกว่า"

ร้อง/เล่า
 หน้าที่ครู = ตามตำรา

จาก 'นุช'
 ปริญญา ปกรณ์ชุติวงศ์
 ว่าที่ครูรัก(ษ์)ถิ่น
 จากโรงเรียนในหมู่บ้าน

ตัวอย่างเครื่องมือ การพัฒนาครู

Active Learning
 "ห้องเรียนเปลี่ยนได้"
 โครงการพัฒนานักจัดการเรียนรู้
 ในศตวรรษที่ 21 สู่การขยายผลพื้นที่ต้นแบบ

Active Learning "ห้องเรียนเปลี่ยนได้"
 โครงการพัฒนานักจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
 สู่การขยายผลที่ต้นแบบ

5.2 ครูนอกโรงเรียน ผู้บุกเบิกการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิตศิษย์ บนดอยสูง

“เพราะเชื่อว่าในประเทศไทยยังมีครูดีอีกมาก รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามาหัจกรี จึงเป็นการยกย่องเชิดชูที่ดี ที่มาจากทุกสังกัดและทุกที่ในประเทศไทย”

ครูนิวัฒน์ เงินงามมีสุข เป็นครูนอกโรงเรียน ผู้ได้รับรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามาหัจกรี ปี 2566 จากการบุกเบิกการศึกษาที่มีทางเลือกและตอบโจทย์ชีวิตให้กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ครูนิวัฒน์เป็นครูในศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา (ศศช.) บ้านมอโก้คี ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ณ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ชายแดนประเทศไทย-เมียนมา มีประสบการณ์ทำงานบนดอยสูงกว่า 22 ปี และถือว่าครูนิวัฒน์เป็น “ครูผู้สร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อการศึกษา”

สร้างโอกาสทางการศึกษา บุกเบิกการเรียนรู้บนพื้นที่สูง

“10 กว่าปีที่ผ่านมากลุ่มบ้านมอโก้คีไม่มีโรงเรียน เด็กๆ ไม่ได้เรียนหนังสือ พวกเขาหาของป่ายิงนกตกปลาอยู่แถวบ้านหรือกรณีที่เป็นไปเรียนในเมือง ลักพักเด็กก็หนีกลับมาบ้าน ด้วยความที่เขาไม่คุ้นเคยสภาพแวดล้อมแบบนั้น และยังเป็นวัยที่ต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่”

ที่มา: รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามาหัจกรี (Princess Maha Chackri Award) เป็นรางวัลนานาชาติ จัดตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งจะมีการจัดมอบให้ครูในกลุ่มประเทศอาเซียนและติมอร์ – เลสเต รวม 11 ประเทศ ในทุก ๆ 2 ปี โดยมีการจัดมอบรางวัลครั้งแรกในปี 2558 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

ท่ามกลางชุมชนบ้านมอโก้คี 65 หลังคาเรือน ประชากร 227 คน มีศูนย์การเรียนรู้ฯ 5 แห่ง ได้แก่ ศศช.บ้านมอโก้คี ศศช.บ้านมอโก้โพคี ศศช.บ้านคะแนจ้อคี ศศช.บ้านทีกอโกล ศศช.บ้านเซหนะเดอคู่ และ 1 ห้องเรียนสาขาบ้านมอโก้ใหม่ ซึ่งครูนิวัฒน์ เป็นผู้ขออนุญาตจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ เหล่านั้น เพื่อให้เด็กบนพื้นที่สูงเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา โดยไม่ต้องไปเรียนไกลบ้าน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาฉบับระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ของอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

● ●
ศูนย์การเรียนรู้ฯ ของเรา ใช้หลักสูตรการจัดการศึกษา บนพื้นที่สูงของ กศน. อำเภอท่าสองยาง คือใช้บริบท สิ่งแวดล้อม และสื่อในชุมชน มาจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ เด็กจะได้มองเห็นภาพชุมชน ของตนเองที่ชัดเจน โดยไม่ได้เอา ภาพจากในเมืองมาให้เด็กมอง หลักสูตรของเราเป็นการจัดการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่อนุบาลไป จนถึง ป.6 รวมถึงผู้ใหญ่ที่อยากจะ เรียนต่อในระดับ ม.1-3 และ ม.4-6

‘กระบวนการคิดเป็น’ การเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิต ชาวมอโก้คี

ครูนิวัฒน์อธิบายถึงใจความสำคัญสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยสามารถแบ่งการจัดการศึกษา ให้คนทุกวัยในชุมชนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ ประชาชนในพื้นที่ เป็น 3 กลุ่มกิจกรรมหลัก

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นการศึกษานอก ระบบระดับประถมศึกษา และส่งเสริมการรู้หนังสือ ไทยสำหรับผู้ใหญ่ที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ สื่อสาร ไม่ได้ โดยครูเป็นผู้เข้าไปจัดกระบวนการเรียนรู้ และมีนักเรียนชั้น ป.4-6 เป็นผู้ช่วยครู

การจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาอาชีพ คุณภาพ ชีวิต สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงชะ ชีวิตที่จำเป็น

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ไม่มีหลักสูตร และไม่มีกำหนดเวลาเรียนที่แน่นอน แต่เปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ผ่านการพูดคุย กิจกรรมเสียงตามสาย สื่อโทรทัศน์ หรือวิดีโอเพื่อการศึกษา

หนึ่งในงานการจัดการศึกษานอกระบบ คือการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ของชาวบ้าน เช่น ความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ความรู้เรื่องโรคมะเร็ง ความรู้เรื่องสารเคมีในการเกษตร ที่เขาผสมใช้ทุกวัน ความรู้เรื่อง การบริหารจัดการขยะ รวมถึงการพัฒนาอาชีพต่างๆ ในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ ลดรายจ่าย และสามารถพึ่งตนเองได้ ยกตัวอย่างเช่น ส่งเสริมการปลูกบุก การปลูกกาแฟ และการแปรรูปกาแฟ มอโกคี้ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

SCAN เพื่อรับชมวิดีโอ

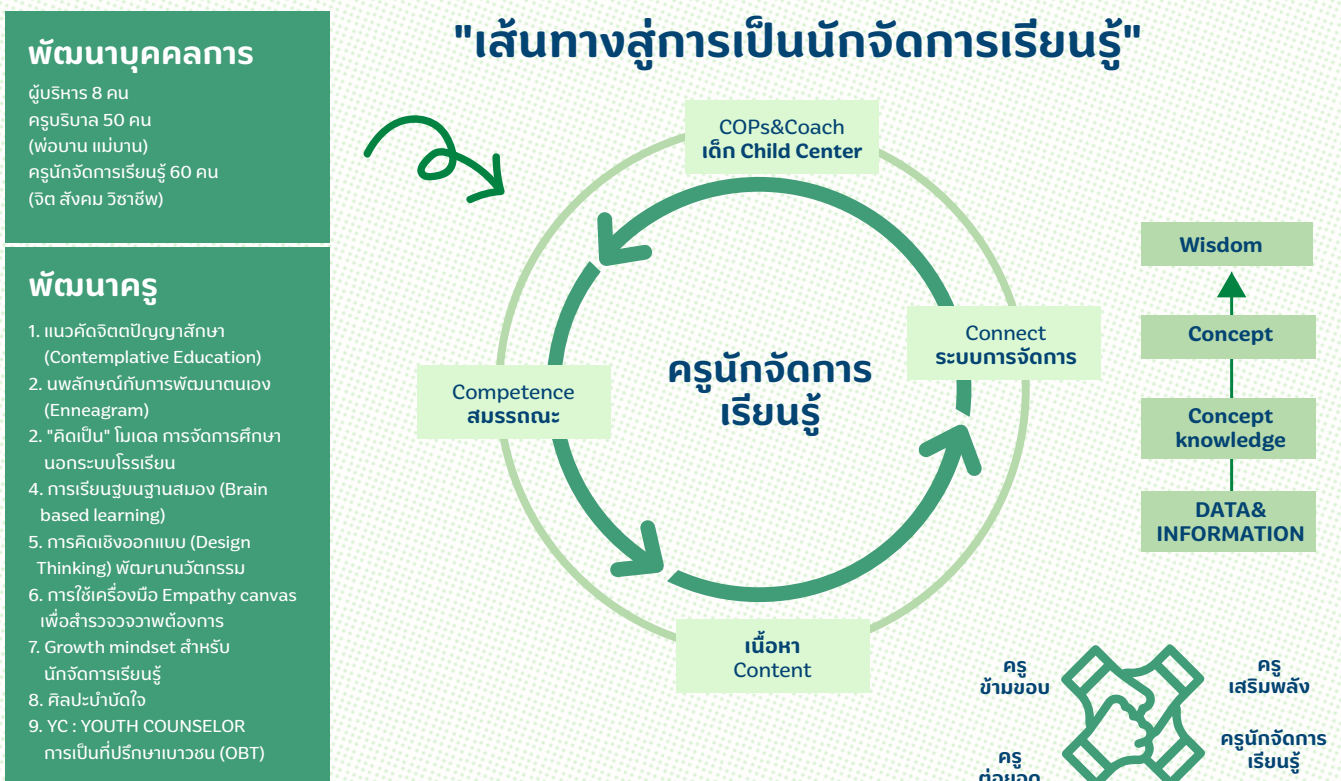

5.3 การเปลี่ยนผู้คุมเป็นนักจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กสศ. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และมูลนิธิปัญญาศิลป์ ได้ร่วมกันดำเนินงานโครงการ “พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” เพื่อสนับสนุนระบบการจัดการศึกษาภายใต้การพัฒนาทักษะวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต รวมทั้งเปลี่ยน ‘ผู้คุม’ เป็น ‘นักจัดการเรียนรู้’ ที่ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนมีความสนใจด้านการศึกษา โดยจัดการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การจัดการศึกษาสายสามัญ คือ สกร. (กศน. เดิม) และศูนย์การเรียน และการศึกษายาอาชีพ

การพัฒนาบุคลากรของกรมพินิจฯ ให้เป็น “นักจัดการเรียนรู้” มีเป้าหมายในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยเปลี่ยนจากผู้ควบคุมเป็นนักจัดการเรียนรู้ โดยมีผู้บริหาร นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักฝึกอบรมวิชาชีพ ครูบริบาล (พ่อบ้าน แม่บ้าน) ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เป็นนักจัดการเรียนรู้

แนวคิดการพัฒนาบุคลากรของกรมพินิจฯ ให้เป็นนักจัดการเรียนรู้

แนวคิดหลักคือ การเปลี่ยนจากการควบคุม เป็นการเสริมพลัง ให้ความสำคัญในการเป็น ศูนย์กลางของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 5C ดังนี้

- C 1 (Child Center) เด็กเป็นศูนย์กลาง
- C 2 (Content) ครูสามารถออกแบบเนื้อหา การจัดการ เรียนรู้ตามความต้องการของเด็กและเยาวชน
- C 3 (Competence) การยกระดับการพัฒนาสมรรถนะ ครูและพัฒนาสมรรถนะเด็กและเยาวชน
- C 4 (Connect) การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับระบบให้ เชื่อมโยงกับการจัดการให้เด็กและเยาวชนเห็น ภาพการเชื่อมโยงที่มีการเรียนรู้

C 5 (COPs & Coach) มีพื้นที่แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ในเชิงเทคนิค เครื่องมือ ความ เชี่ยวชาญกระบวนการพัฒนาครูให้เป็นนัก จัดการเรียนรู้โดยมีแนวคิด ดังนี้

- 1) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)
- 2) นพลักษณ์กับการพัฒนาตนเอง (Enneagram)
- 3) “คิดเป็น” โมเดล การจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน
- 4) การเรียนรู้บนฐานสมอง (Brain based learning)
- 5) การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) พัฒนา นวัตกรรม

- 6) การใช้เครื่องมือ Empathy canvas เพื่อสำรวจ ความต้องการ
- 7) Growth mindset สำหรับนักจัดการเรียนรู้
- 8) ศิลปะบำบัดใจ
- 9) YC: YOUTH COUNSELOR การเป็นที่ปรึกษา เยาวชน (CBT)

การปรับเปลี่ยนผู้คุมให้กลายเป็น “นักจัดการเรียนรู้” ทำให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ในความ ดูแลของตนเองได้ รวมถึงปรับเปลี่ยนผู้อำนวยการหรือ ผู้บริหารศูนย์ฝึกฯ ให้เป็น “นักออกแบบการเรียนรู้” มองภาพรวมของการจัดการศึกษาให้กับเด็กในทุกมิติ ได้ และสามารถเอื้อให้ออกแบบและจัดกิจกรรม รวมถึง ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับเด็กๆ ได้ ที่สำคัญที่สุดคือ การกระตุ้นให้เด็กเป็น ‘ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต’ และมองเห็นว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ การปรับรูปแบบการ ควบคุมเด็ก เปลี่ยนเป็นการรับฟังแลกเปลี่ยน การเรียน รู้ร่วมกัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่และบุคลากรมีศักยภาพใน การเป็นผู้สนับสนุนและการบริหารการจัดการศึกษา ของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา

06 ข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนานักจัดการเรียนรู้

6.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย สำหรับครูและนักจัดการเรียน รู้ในระบบโรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูที่มี
คุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการ
ของโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล

1) **หลักสูตรการผลิตและพัฒนาครูที่ตอบโจทย์
บริบทเชิงพื้นที่** สถาบันผลิตและพัฒนาครู
ควรพัฒนาหลักสูตรหลักหรือหลักสูตรเฉพาะ
ที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชนใน
พื้นที่ห่างไกล โดยนำผู้บริหาร ครูในโรงเรียนและ
ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
การบริหารจัดการหลักสูตร และประเมินผล
หลักสูตร และสร้างความอิสระจากหน่วยงานรัฐ
ที่ควบคุมการผลิตและพัฒนาครูในการกำหนด
กรอบหลักสูตรมากจนเกินไป โดยหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครูควรกำหนด
และวางระบบการผลิตครูระบบปิดทั้งในระดับ
นโยบาย และระดับปฏิบัติการ ให้หลักสูตรการ
ผลิตและพัฒนาครูในระบบปิด สามารถออกแบบ
โดยยึดโยงกับบริบทเชิงพื้นที่ ไม่ถูกควบคุมโดย
อำนาจรัฐจนมากเกินไป โดยความเป็นหลักสูตร
เฉพาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล

2) **การจัดทำข้อมูลความต้องการและความ
ขาดแคลนครู** หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
ควรมีการคาดการณ์เรื่องของจำนวนอัตรากำลัง
ของข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาใน
สถานศึกษาของแต่ละพื้นที่ ในระยะ 1 – 10 ปี

ทั้งในด้านจำนวน วิชาเอก ความขาดแคลน
การคาดการณ์เชิงประชากรผู้เรียนให้กับสถาบัน
ผลิตและพัฒนาครูสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กใน
พื้นที่ห่างไกลแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สถาบันฯ สามารถ
ออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของพื้นที่อย่างแท้จริง

3) **การพัฒนาสมรรถนะของครูที่ตอบโจทย์
การเปลี่ยนแปลง** สถาบันผลิตและพัฒนาครู
ควรวางกรอบการออกแบบและพัฒนา และ
การบริหารจัดการหลักสูตรวิชาชีพครูให้
สามารถยืดหยุ่นกับสถานการณ์และบริบทการ
เปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด
ภูมิภาค ประเทศ และเท่าทันกระแสการพัฒนา
และความต้องการของผู้เรียน

4) หลักการของหลักสูตรการผลิตครูมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้านและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาสังคม

ปรัชญาการศึกษาและการจัดการเรียนรู้สำหรับหลักสูตรการผลิตครูสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลควรเคลื่อนออกจากการเรียนรู้บนพื้นฐานปรัชญาการศึกษาแบบสารัตถะนิยม(Essentialism) ไปสู่การออกแบบการเรียนรู้บนพื้นฐานปรัชญาทางการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ซึ่งมีแนวคิดว่าการศึกษาจะต้องพัฒนาเด็กในทุกด้าน ไม่เฉพาะสติปัญญาเท่านั้น โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น เด็กจะต้องพร้อมที่จะไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขปรับตัวได้อย่างดี กระบวนการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญพอ ๆ กับเนื้อหา ปัจจุบันมีความสำคัญกว่าอดีตหรืออนาคต จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคม เพื่อผู้เรียนจะได้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจะต้องรู้จักแก้ปัญหาได้ และบนพื้นฐานปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ที่แสดงให้เห็นว่า ปรัชญาการศึกษานี้เห็นนั้นมองว่า สังคมมีปัญหา มาก สังคมจึงต้องการการแก้ปัญหาและหาทางที่จะสร้างค่านิยมและแบบแผนของสังคมขึ้นใหม่ การที่จะแก้ปัญหาและสร้างค่านิยมขึ้นใหม่นี้ การศึกษาจะต้องมีบทบาทอย่างสำคัญ ซึ่งความเชื่อและหลักการสำคัญของทฤษฎีการศึกษาปฏิรูปนิยมในด้านจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาในแนวทางนี้คือการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อปรับปรุง พัฒนาและสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่าขึ้นมาให้ได้ ดังจะกล่าวเป็นรายละเอียดได้คือ การศึกษาจะต้องช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่ การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ

ส่งเสริมและพัฒนาสังคมโดยตรง และการศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่

5) การมุ่งผลิตและพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลนระดับปฐมวัย และประถมศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล สถาบันการผลิตครูและพัฒนาครู ที่ต้องการร่วมแก้ปัญหาความขาดแคลนครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล ควรจะผลิตวิชาเอกที่ขาดแคลนโดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่เป็นโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการสอนในระดับชั้นปฐมวัย จนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นการจัดการเรียนรู้บนฐานสมรรถนะ เน้นการสอนเชิงบูรณาการ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตในชุมชนได้จริง

6) การให้ความสำคัญกับการความรู้ชุมชนและการเรียนรู้สภาพจริง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาของนวัตกรรมหลักสูตรการผลิตและพัฒนาครูระบบปิดสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล ควรเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เป็นแนวคิดการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic learning) หรือมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากที่สุด นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนกระบวนการ

ทัศนคติการเรียนรู้ก็เป็นเรื่องสำคัญสำหรับนวัตกรรม
หลักสูตรการผลิตและพัฒนาครูระบบปิดสำหรับ
โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลคือการปรับเปลี่ยน
กระบวนทัศน์ของนักศึกษาว่า การสอนนักเรียน
หรือการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น
ความรู้ไม่ใช่ความรู้ที่มาจากภาครัฐหรือความ
รู้ที่ได้รับการรับรองจากหลักสูตรการศึกษาขั้น
พื้นฐานเท่านั้น แต่ความรู้ในชุมชนก็เป็นความรู้
ประเภทหนึ่ง

โดยออกแบบการฝึกปฏิบัติผ่านรายวิชาชีพ
ครูในหลักสูตร การสร้างและพัฒนากิจกรรมการ
เรียนรู้ในรายวิชาที่อิงกับบริบทของโรงเรียนและ
ชุมชน รวมทั้งการที่หลักสูตรอาจมีแนวทางใน
การกำหนดกรอบภาระงานรวมกันที่เชื่อมโยงกับ
กิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงาน
จากสถานการณ์จริงในโรงเรียนและชุมชน

7) การออกแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
ครูที่คำนึงถึงความสัมพันธ์โรงเรียน
ชุมชน และเครือข่าย ราชการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้รายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
ระหว่างเรียนในนวัตกรรมหลักสูตรการผลิต
และพัฒนาครูระบบปิดสำหรับโรงเรียนขนาด
เล็กในพื้นที่ห่างไกลนั้น ควรมีการให้นักศึกษา
ฝึกการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การสังเกต
บริบทการทำงานครู การสังเกตความสัมพันธ์
ชุมชน และผู้ปกครอง รวมทั้งการออกแบบ
การจัดแนวทางการฝึกประสบการณ์วิชาชีพใน
หลักสูตรให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนเครือข่ายและ
โรงเรียนปลายทางในพื้นที่ห่างไกล โดยอาจใช้
การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ในระดับรายวิชา

6.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อ พัฒนาศักยภาพครูนอกระบบ การศึกษา⁴ มีแนวทางดังนี้

1) การมีระบบการพัฒนาครูนอกระบบการศึกษา
โดยมีระบบและหลักสูตรการจัดฝึกอบรมเพื่อ
ยกระดับศักยภาพครูนอกระบบการศึกษาอย่าง
ต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาทักษะของตนเองให้
จัดการกับงานที่เกิดขึ้นได้ เช่น การสังเกตและ
การเปิดใจต่อความซับซ้อนของปัญหา มิติปัจจัย
ด้านครอบครัว ด้านระบบการศึกษา ด้านระบบ
นิเวศรอบตัวเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านชุมชน
โดยถือเป็นนิเวศที่มีผลต่อเด็กและเยาวชน

⁴ อ้างอิงจากเอกสาร “การพัฒนาและสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา: ข้อเสนอสู่พื้นที่และนโยบาย” ภายใต้โครงการการสนับสนุนและพัฒนาโลก
การขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ดำเนินงานโดย หน่วยงานปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) การมีส่วนร่วมของพื้นที่ ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามบริบทของพื้นที่ โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคประชาสังคมที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

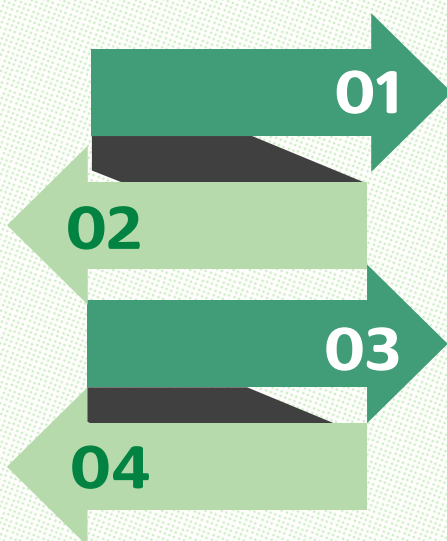
3) การส่งเสริมบทบาทและสวัสดิการมาตรฐานที่ครูนอกระบบการศึกษาพึงได้รับ การรองรับการมีตัวตนและความสามารถของครูนอกระบบการศึกษาเพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์ สวัสดิการในดูแลสุขภาพ ความปลอดภัยและที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน การพัฒนาทางความรู้และอาชีพ และค่าตอบแทน เนื่องจากการดำเนินงานของครูนอกระบบการศึกษาขององค์กรภาคประชาสังคมส่วนใหญ่เป็นลักษณะงานแบบอาสาสมัครจึงไม่ได้รับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ที่จำเป็น

4) พลังของพื้นที่ชุมชนในการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครการศึกษา (อสม.การศึกษา) เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ได้ถึงระดับหมู่บ้าน กลุ่มบ้าน ซึ่งทำให้ช่วยสำรวจเด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา เต็กนอกระบบการศึกษา เข้าถึงตัวเด็ก และให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาสาสมัครผู้ที่มีจิตสาธารณะในพื้นที่ เช่น บัณฑิตแรงงาน ข้าราชการครูเกษียณ ครูอัตราจ้าง และรุ่นพี่ในชุมชน ควรสนับสนุนค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ อสม.การศึกษาสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวและประสานงานไปยังเครือข่ายร่วมดำเนินงานในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกระดับจังหวัดและระดับภาคเพื่อการช่วยเหลือเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และเด็กนอกระบบการศึกษา

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อภาครัฐ ในการสนับสนุนครูนอกระบบการศึกษา

การส่งเสริมการจัดการศึกษาตามบริบทของพื้นที่ เพื่อให้ครูนอกระบบการศึกษาได้มีแนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็กนอกระบบการศึกษา

การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครการศึกษา เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ที่ช่วยให้ช่วยสำรวจเด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาและช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาได้เร็วขึ้น

ระบบและหลักสูตรการจัดฝึกอบรมเพื่อยกระดับศักยภาพครูนอกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาเอกชน มาร่วมกันพัฒนา

การรองรับการมีตัวตนและความสามารถของครูนอกระบบการศึกษา เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์ สวัสดิการในดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย การพัฒนาทางความรู้และอาชีพ และค่าตอบแทนที่เหมาะสม

โดย
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
อาคารเอส. พี. (อาคารเอ) ชั้น 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

